

Kerkrecht: Veel kerk en weinig recht? (I) *

't Verhaal gaat, dat een der hoogleraren aan de Vrije Universiteit eens zijn studenten, aanstaande advocaten, aldus onderwees: „kerkrecht wil zeggen: veel kerk en weinig recht”¹⁾.

De studenten lachten. Geeft deze „scherts” inderdaad een schets van 't geen gezegd is, dan doet zulke raillerie toch pijn. 't Herinnert in de verte aan 't geen Erasmus deed, die zich telkens weer spottend uitliet over de zonden der kerk en de gebreken der geestelijkheid. Maar 't zou veel beter zijn, aldus Luther, indien hij den droeven toestand der kerk en haar schanddaden met bittere tranen en hartelijke zuchten voor God bewende, dan er mee te spotten en te cavillieren (den draak te steken).

Want waarop de hoogleraar in kwestie zou gedoeld hebben, was een feit. Benaauwde werkelijkheid. Er is een tijd geweest in de gereformeerde kerken, zeg na 1925, dat in de kerkrechtelijke uitspraken niet bleek: Christus, de volle Christus — dus volledig recht. 't Woord, 't zuivere Woord — dus zuiver recht. Maar: veel kerk. Opinie van kerkmensen, van kerkelijke leiders of vergaderingen, veelal onder de leus: om 't profijt der kerk. En dientengevolge: weinig recht. Veel onrecht.

Wat is er in den loop der tijden met het recht in Christus' kerk gesold? Onder wat phrasen en schoonklinkende redeneeringen is het bedolven! En hoe on-aandoenlijk bleef doorgaans het kerkvolk! Dogmatische geschillen, ja, die waren belangrijk. Zij raakten immers de leer. En daarover kon men meespreken: het onderwijs op de catechisatie en de wekelijksche catechismus-prediking hadden daartoe den grond gelegd en de interesse gewekt. Maar kerkrecht! Dat liet men graag aan de voormannen over en men dacht over het kerkrecht gelijk Jan over de Dogmatiek: „De Dogmatiek”, zei Jan, „die geef ik je present”.

Zoo is tijden lang vrijwel de meening geweest van het doorsnee-kerkklid. Intusschen vergat men:

1. dat alle menschen-uitspraak in de kerk toetsing behoeft, en dat men zelf meewerkt (doen door laten) aan het opkomen van menselijke aanmatiging, hiërarchie en tyrannie, indien men wegens gebrek aan kennis en interesse ten aanzien van het recht in Christus' kerk (dat is in den grond der zaak: van Schrift en Belijdenis) Gods water over Gods akker laat loopen. En de straf is dan ten slotte: veel kerk, maar op de vitale punten geen recht;

2. dat het kerkrecht, gelijk het samengevat en uitgedrukt is in de kerkenordening, een zaak is van Belijdenis. De inhoud der K.O. is niet anders dan een nadere verklaring van 't geen de Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt, b.v. in de artikelen 7, 27, 28, 29, 30, 31 en 32. Grondslag en allesbeheerschende factor daarvan is, dat Jezus Christus de eenige Koning der kerk, haar regeert door Zijn Woord en Geest, door middel van den kerkeraad, de eenige instantie, die van Hem in gebondenheid aan Zijn Woord bevoegdheid ontving tot leiding en bestuur van de plaatselijke kerk. Dat luistert nauw! Tegenwoordig wordt van synodale zijde gezegd: In art. 31 K.O. staat dan toch maar: 't geen door de meeste stemmen goedgevonden is zal voor vast en bondig gehouden worden — en dan pas volgt: tenzij. Dus de K.O. zegt zelf: beginnen voor vast en bondig te houden. Beginnen is aan de meerdere vergadering te onderwerpen. — Merkt u, wat hier gebeurt? Hier wordt feitelijk een woord ingevoegd, namelijk het woord: aanstonds, of: terstond. Wat besloten is zal aanstonds voor vast en bondig gehouden worden. Maar dat staat er niet. Er staat: vast en bondig houden, je maar onder een voorbehoud. Onder voorbehoud van toetsing aan Gods Woord. En zolang het voorbehoud niet toegepast is, mag van aanneming zonder meer natuurlijk geen sprake zijn. DAT MEN ZICH TOCH NIET SCHAAMT, IN ZICH NOEMENDE GEREFORMEERDE KERKEN ZOO ONGEREFORMEERD, WIJL ONSCHRIFTUURLIJK TE SPREKEN. Als wet was, wat men aldus gelezen wil hebben, dan zou de regel zijn: eerst je onderwerpen aan menschen en menschenmeening, en dan eens kijken, wat de Heere zegt²⁾.

Onze vadersen zagen en spraken heel anders. Zij onderscheiden het voorgaand oordeel van het

volgend oordeel. Het voorgaand oordeel kwam de meerdere vergadering toe. Maar dan verbleef het volgende, het beslissend oordeel aan kerkeraden en kerkleden. Wie dit vergeet, ontvangt in 't eind: veel kerk, geen recht;

3. dat alle vleesch, ook alle kerkelijk vleesch, rusteloos bezig is in elke eeuw, in elke periode van de geschiedenis der kerk, te trachten de al-eenige heerschappij van koning Christus over Zijn kerk opzij

Prof. P. Deddens.

te dringen. Al dadelijk in de tweede eeuw na Christus komt het z.g. monarchisch episcopaat op: de dienaar des Woords, een ambtsdrager onder de ambtsdragers, maakt de ouderlingen tot zijn ondergeschikten en gaat alleen doen, wat des kerkeraads is. Straks maakt de bisschop zich opvolger der apostelen: hij heeft als zoodanig, zoo beweert hij, het charisma van de ware leer en de rechte Schriftuitlegging. En dan verheft één bisschop, die van Rome, zich boven den anderen en maakt zich absoluut heerscher over de gansche kerk; terecht is gezegd: „de geschiedenis van de clericalisering, autocratie en monarchie der kerk, is de geschiedenis van de ont-rechting der leken en de ont-rechting der lagere geestelijkheid”³⁾.

Hiërarchie, priester-overheersching, menschen-heer. schappij in plaats van Christus-regering. En hier in ons land, waar, om met Rutgers te spreken⁴⁾, de hiërarchie zelve er wel voor gezorgd heeft, dat hij

en zoo ze bevonden worden daarmee overeen te stemmen, goedgekeurd, en alsoo ten laatste van goedgekeurde kerken, gewillig en eenstemmig, niet tegen haar wil en gedwongen, aangenomen worden. Want de kerken hebben haar consentiën aan het oordeel van haar gedeputeerden niet verbonden noch hun volkomen macht gegeven, in haar naam al wat het zou zijn, te besluiten, maar de consciëntiën blijven altijd aan het eenige Woord Gods verbonden, en wanneer zij bevinden, dat de handelingen en besluiten van de gedeputeerden hiermee overeenstemmen, dan moeten alsdan eerst de kerken te voor bondig houden en toestaan”. En verder: „het fundament van alle synodale autoriteit is de overeenkomst met Gods ordinantie en waarheid. Van welken wij eerst wel verzekerd moeten zijn, eer dat eenige synode bij ons eenige autoriteit verkrijgt”. En eindelijk: „Derhalve is de autoriteit der Conciliën niet zoo volstrekt en moet zoo groot niet wezen, dat wij hunne besluiten als onbedriegelijk waar zouden aannemen, zonder verder onderzoek; maar wij moeten ze eerst aan den regel van Gods Woord toetsen, en indien wij ze bevinden daarmee overeen te stemmen, ons met het gevoelen en de eenstemmigheid der kerk vereenigen; maar zoo wij ze bevinden daarvan te verschillen, zoo is het niet alleen geoorloofd, maar wij zijn ook schuldig tegen zoodanige besluiten ons naar behooren en wettelijk te verzetten”.

F. Hommius, LXX Disputationes Theologicae adversus Pontificios, 1614, Disp. XVIII, De Conciliorum Autoritate, th. 2-4.

2) H. Koch, Cyprian und der Römische Primat, Leipzig 1910, S. 67.

3) Geref. Kerkelijk Congres, De hiërarchie in haar kerkbedervend karakter, door Dr F. L. Rutgers, 1887, blz. 7, 8.

Met de gedachten, die Rutgers hier uitspreekt, moesten de gereformeerde kerkleden doordrenkt zijn: 't zou uitnemend zijn, indien de inhoud van dit referaat op de catechisatie werd onderwezen. Ware dit voorheen geschied, de kerken zouden intijds de „kluw van het beest”, gelijk Rutgers de hiërarchie op 't voetspoor der vadersen noemt, hebben ontdekt, en men zou niet toegelaten hebben, dat het beest het lichaam der kerk verscheurde.

de Gereformeerden haar beginsel als het ware uitgebrand is, en dat voor hunne belijdenis en voor hunne kerkenordening, als met bloed en vuur, ter blijvende gedachtenis hun werd ingeprent: Christus alleen Hoofd en Koning, de dienaars niet anders dan dienaars van Hem, als zoodanig allen aan elkander gelijk, en de gemeente erkend als de vergadering der geloovigen — heeft hier de kerk der Reformatie de rechten van haar Koning blijvend erkend? Bittere ontgoocheling voor wie met het Woord in de hand haar geschiedenis onderzoekt: al spoedig geloofsinzinking, wereldgelijkvormigheid, overheersching der wereldlijke macht in de kerk, straks besturen in de kerk, uit belijders en bestrijders bestaande en de laatsten krijgen de overhand en deelen de lakens uit — als het in 1834 opnieuw tot reformatie komt, dan worden zij, die de eere des Heeren in de kerk zoeken, onbarmhartig uitgedreven, van alle kerkelijk goed beroofd, er komt politiedwang, inlegering, voor de leeraars boete of gevangenisstraf. Veel kerk — geen recht. En als dan Gods goedheid in 1886 voor de derde maal tot reformatie doet komen, herhaalt zich het spel: veel kerk, maar voor wie het Woord gehoorzaamt, in die kerk geen recht. Doch het bedroevendst is, dat in 1944 en volgende jaren, nog geen zestig jaar na de Doleantie, de zonen den geloofsstrijd van hun vadersen vergeten, en de rol overnemen van de vervolgers hunner vadersen — hoe diep zijn zij afgevalen, die het maar aanzagen, met of zonder protest: veel kerk, maar voor hen, die de Heere getrouw maakte, geen recht;

4. dat wanneer in tijden van Woord-verlating de Geest des Heeren reformatie brengt en het Goddelijk gezag van het Woord herstelt, de Woordverlaters zich in hun eer, autoriteit of belang aangetast achten en het doen van de Schrift-gehoorzamen brandmerken als revolutie, scheurmakerij, mouterij; het stichten van tweedracht en wanorde. Men kan desnoods nog wel de „ketterijen” eendau krijgen, maar de e zonde wordt dan: opstand tegen het „wettig gezag”. Hoe heeft Luther Rome's Schriftvervalsching en het schandelijk leven der geestelijkheid geëeseld. Maar noch zijn 95 stellingen, noch zijn latere protesten en aanklachten zouden den strijd van paus en prelaten tegen hem onttekend hebben (wat bekommerden zij zich om zulke „monnikentwisten”) wanneer hij niet door 't aangrijpen van den fatalen afluathandel de machtspositie en financiële politiek van den paus en de Roomsche hiërarchie in ernstig gevaar had gebracht. Wat de breuk onherstelbaar maakte heeft Erasmus scherp gezien, toen hij in 1520 tot Frederik van Saksen sprak: „Luther heeft twee zonden gedaan: hij heeft den paus aan de kroon (en wij voegen er bij: aan den buidel) en de monniken aan den bulk geraakt”. Toen was zijn vonnis geveld. De paus zet hem aanstonds in den hoek der niets ontziende wilde beesten (drie eeuwen later wordt Ds H. de Cock door Ds Laurman genoemd een „razend ondiep”) nog wel onder aanhaling van teksten uit de Heilige Schrift, die de woede van de ontzinde vijanden van Gods kerk beschrijven, als hij aldus in zijn banbedreigings-bul Luther aanvalt: „Sta op, o God, twist Uw twist-zaak, gedenk der smaadheid, die U van den dwazewedervaart den ganschen dag (Ps. 74:22); vossen willen Uw wijngaard verderven (Hooglied 2:15) dien Gij Uw stedehouder Petrus en diens navolgers gegeven hebt; een everzwijn uit het woud wroet hem uit, een wild dier weidt hem af” (Ps. 80:14). De Cock wordt afgezet omdat hij weigert te onderschrijven, dat hij zich schuldig gemaakt heeft aan een bedrijf, dat moest leiden „tot versterking van de orde en eendracht in de Ned. Herv. Kerk”; Gezelle Meerburg wordt afgezet omdat hij tweedracht, secten en mouterij in de kerkregering zou begeeren aan te richten; in de Memorie van 't classicaal bestuur van Amsterdam dd. 1 Febr. 1886 worden dr Kuyper en zijn aanhangers oproermakers genoemd en schuldig verklaard aan verzet en aan versterking der orde; de definitieve beslissing der algemeene synode acht hen insgelijks schuldig aan versterking van orde en rust en aan vergrijp in de uitoefening van hun kerkelijke betrekkingen; prof. Greijdanus wordt geschorst o.a. wegens het aanrichten van scheuring en tweedracht in de kerken; prof. Schilder wordt geschorst en afgezet wegens scheurmaken, waarbij uitdrukkelijk art. 80 der K.O. wordt genoemd. Veel kerk — voor de getrouwen geen recht.

P. DEDDENS.

* Het vervolg van dit artikel zal in een der volgende nummers geplaatst worden.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zenden men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen. Adm.-adres: Oosterbaan & Le Cointre N.V. — Goes.

Postrekening Nummer 406040 ten name van BUREAU „DE REFORMATIE” — GOES Telefoon 2424

Abonn.: f 4.— per halfj., buitenl. f 10.— p. jaar; losse nummers 20 cent, alles bij vooruitbetaling. Advertentiën: 20 cent per m.m.